

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ РЕКТОРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЄВРОПИ
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОГО ФОРУМУ**

...

16 ЛЮТОГО 2023

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2023

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 2 від 26 січня 2023 року)*

За загальною редакцією академіка В. П. Андрущенко

Редакційна колегія:

- Віктор Андрущенко* – в. о. ректора УДУ імені Михайла Драгоманова
(голова редакційної колегії);
- Лешек Корпоровіч* – професор Ягеллонського університету (Республіка Польща);
- Роман Вернидуб* – проректор з навчально-методичної роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова (заступник голови редакційної колегії);
- Григорій Торбін* – проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова
(заступник голови редакційної колегії);
- Павло Горінов* – в. о. директора навчально-наукового інституту права
УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Володимир Євтух* – декан факультету соціально-політичних наук
УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Юрій Кондратьєв* – директор Міждисциплінарного центру складних систем
УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Микола Кириченко* – директор Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти» НАПН України;
- Лариса Лук'янова* – директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України;
- Наталія Мозгова* – завідувач кафедри філософії УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Тарас Олефіренко* – декан педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Василь Федоришин* – декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Сергій Русаков* – директор навчально-наукового інституту філософії
та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Наталія Титова* – завідувач кафедри професійної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Таміла Новіцька* – директор Центру молодіжної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

М 74

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ
БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ : збірник матеріалів міжнародного
форуму / за заг. ред. акад. В. П. Андрущенко. – Київ : Вид-во УДУ імені
Михайла Драгоманова, 2023. – 455 с.**

До збірника увійшли матеріали учасників Міжнародного форуму, де розглядаються актуальні питання стратегічних напрямів пріоритетів галузей наук і знань, зокрема з неперервної освіти та педагогічної інноватики, освітньої політики, публічного управління та громадського самоврядування.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі філософії, політології, управління, психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 37.018-048.35:316.32-049.5(082)

DOI: <https://doi.org/10.31392/conf.UDU.2023.16.02>

© Автори статей, 2023

© Редакційна колегія, 2023

© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

СЕКЦІЯ 1

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ

УДК 37.013.73

Андрущенко В. П.
Президент Міжнародної асоціації ректорів
педагогічних університетів Європи

ПЕДАГОГІКА ДОБРА, СПРАВЕДЛИВОСТІ І СВОБОДИ

Вельмишановний пане міністре!

Вельмишановні колеги, учасники конференції!

Серед напрямів реформування освіти найбільш вагомим, мабуть, є педагогічний сегмент. І це зрозуміло, адже все розпочинається з вчителя, який, продовжуючи справу, започатковану батьками, формує, плекає, виховує найголовніше в людині – її людське обличчя, душу, духовність, цінності, власне. робить людину людиною.

Підготовка справжнього вчителя, який поведе дитину сходами змужніння, розвитку, зростання, аж до вступу у самостійний життєвий процес, є завданням державної ваги і значення.

На жаль, на сьогодні цей процес є розбалансованим, його супроводжує сонм негараздів, породжених низкою соціальних проблем і суперечностей. Їх інспірує, насамперед, війна, яку розпочав і веде проти України російський агресор. Сотні зруйнованих шкіл, знищене шкільне обладнання, спалені підручники, тисячі учнів та вчителів-біженців, психологічна розгубленість учасників навчально-виховного процесу – далеко не повний перелік всіх негараздів, які принесла з собою війна.

Все це треба подолати, витримати й перемогти. Дітей, підлітків та молодь не можна залишати на одинці. Адже це – наше майбутнє. Ї в залежності від того якою молодь переступить поріг самостійного життя, буде залежати загальна атмосфера життєвого процесу, спокій у сім'ї, державі та суспільстві, їх прогресивний цивілізаційний розвиток. Саме тут, я висловлю і спробую обґрунтувати головну тезу своєї доповіді, яку пропоную для обговорення:

Першою спільно-незамінною інституцією, яка спроможна виконати це далеко не просте завдання, є відбудова, розбудова, матеріальне та кадрове забезпечення школи.

Як підкреслював Міністр Сергій Шкарлет, за роки війни в Україні зруйновано близько 2,8 тис закладів освіти. Їх треба відновити. Причому, не завтра чи післязавтра, а сьогодні! Підтримка школи, підготовка спроможного вчителя, відновлення навчально-виховного процесу – це і є першим реальним завданням реформи освіти, ширше – завданням розбудови того майбутнього, заради якого ми даємо відсіч агресору, наближаємо нашу перемогу, зрештою, живемо на цьому білому світі. Істина проста: батьки живуть заради дітей. А їх першим помічником і провідником у царину майбутнього щастя є школа і вчитель.

Дехто може зауважити, що на все це потрібні серйозні кошти, які вкрай потрібні для розбудову збройних сил, відновлення промисловості, сільського господарства, закладів релігії, мистецтва, культури ... Погоджуюсь, але ...

Якось, перебуваючи у мальовничому Кракові (Республіка Польща), милуючись його чисельними архітектурними шедеврами, зокрема, Кафедральним собором святих Станіслава и Вацлава, я мав розмову з одним з керівників тамішньої релігійної громади. «Ми дотримуємось такого принципу, – сказав він: – якщо в нас є кошти, ми будуємо школи і храми; якщо коштів немає ми будуємо, насамперед школи, адже богослужіння можна провести і там»...

Мудрі слова. Мудра позиція. Зразок наслідування державно-людського підходу до справи. Особливо для нас. Особливо, в умовах війни.

Звісно, для перемоги потрібна, насамперед ефективна зброя і вишкіл військових наших Збройних сил. Але ж, як зазначав у свій час перший канцлер Німеччини Отто Бісмарк, «війни виграють не генерали, а вчителі і парафіяльні священники!» Знову ж таки, погоджуюсь, але ... Підготовка інтелектуального потенціалу – розумних, зрілих, сміливих, творчих особистостей – є не менш важливим завданням для нинішньої перемоги, захищеного і добробутного існування суспільства у майбутньому.

Церква, школа, університет, заклади та інститути культури просто зобов'язані працювати разом. Пріоритетами при цьому мають завжди залишатись освіта, школа і вчитель, яким суспільство має приділити належну увагу.

Поставлю декілька простих запитань: скільки у нас за останній час побудовано церков? А скільки шкіл? В якому стані знаходяться нині школи, особливо сільські? А скільки їх зруйновано війною? Відповідь очевидна, зрозуміла й не потребує особливої аргументації.

Переконаний, реформа освіти має розпочатись саме з відбудови шкіл, закладів освіти загалом, переоснащення університетів, наповнення їх необхідним обладнанням, насамперед, Інтернетом, створенням комфортних умов для навчання та праці всім учасникам навчально-виховного процесу.

* * *

Друга проблема вимальовується в царині реформування змісту освіти. Дискусії з цього приводу ведуться протягом століть. Ця тема невичерпна й завжди буде актуальною. Зміст освіти змінюється з кожним новим поворотом історії, новим відкриттям в науці, техніці, технології та соціальній практиці, особливо в період війни та соціальної турбулентності, науково-технічної та інформаційної революції.

Соціокультурні реалії змінюються вже мабуть третій, а може й четвертий раз протягом декількох десятиліть. Старші покоління, скажімо, виховувались як «діти переможців над фашизмом». Вони ж пережили реалії «холодної війни», входили в життя як «будівники комунізму». Нас школа виховувала у рожевих реаліях «розвиненого соціалізму», «розрядки» і та «перебудови». Покоління начала ХХІ століття є «поколінням

незалежності». **Нинішні діти є дітьми війни**, якої, по-перше, ніхто не очікував, а по-друге, ніхто не може передбачити як довгою вона буде.

Чому і як нині має висвітлювати дітей нинішня школа, за яким змістом вона має готувати людину до самостійного життя, її входження в реальний життєвий процес у якості лідера – повноформатного самостійного суб'єкта?

В одній із своїх книг американський адвокат, політичний радник і дипломат, **Девід Маккін** висловив, на перший погляд, парадоксальну думку: якби мене запитали, що варто вивчати в університеті, – пише він в книзі «І сталася тьма», – я сказав би, що насправді **це не має значення**: використайте час навчання для того, щоб дослідити світ» (С. 390).

Насправді ж ніякого парадоксу тут немає. Залишаючи заклад освіти – школу чи вуз – людина йде у світ, який багато в чому є для неї чужим, невідомим і незрозумілим. Який цей світ? Які його контури? Що в ньому є важливим, а що другорядним? Сучасна школа, на жаль, відповіді на ці запитання не дає. А відтак, випускник школи чи вузу не розуміє батьків, вчителів, соціум загалом, не може сформувану власну позицію й бути впевненою в собі і своєму оточенні.

Між тим, сучасний воєнний світ підійшов до межі, переступивши яку він може просто зникнути. Російська агресія вивітрила найнеймовірніші ілюзії. Загроза застосування ядерної зброї є цілком реальною. Їх треба зупинити! То ж чому ж має навчати учнів сучасна школа?

Кожне нове покоління, писав у свій час французький філософ-екзистенціаліст, публіцист, лауреат Нобелівської премії Альберт Камю, входить у життя з метою змінити світ. Моє покоління зрозуміло, що це зробити неможливо. Однак його завдання від цього не стало меншим: воно полягає в тім, щоби не дати світові зникнути. Можливо, саме в цьому і захована відповідь на наше сокровенне запитання?

Маніпуляція ядерною кнопкою «рашистським» спонукає нас до дії. Загроза зникнення світу стає цілком реальною. Її треба відсторонити. Світ, людство, цивілізацію треба зберегти! Упокорити агресора й відкрити світові нову цивілізаційну перспективу. Переконалий, саме ця парадигма й має бути основною у визначенні змісту освіти, крайньою мірою першої половини ХХІ століття.

Школа зобов'язана донести його до учня, слухача, студента, допомогти знайти місце в ньому, визначити напрями конструктивної творчості, фантазії, пошуку. Без утиску, без насильства, без приниження. Пізнавай світ і перетворюй його у відповідності з його ж таки правилами та закономірностями. Важливим при цьому є зосередженість не скільки на усталеному знанні, стільки на знанні ще невідомому, а може й неможливному.

Сучасна школа має розірвати коло усталеного знання, перейти від вивчення відомого, освоєного, відкритого до самостійного проникнення в невідоме. Як писав американський вчений і письменник Нассім Таліб, справжнє оновлення освіти відбудеться тоді, коли в школу прилетить «Чорний лебідь», коли навчальний процес стане дослідницьким, коли він поповниться фантазією, пошуком, творчістю, стане цікавим і продуктивним, коли кожен в ньому прокладе власну траєкторію пізнання, зробить своє власне велике чи мале відкриття.

Важливо, лишень, не загубитися на манівцях, не заблукати в лабіринтах «наукового незнання», власної фантазії.

* * *

Не менш важливою є й **третя проблема**, вирішення якої потребує нашої першочергової уваги. Мова йде **про аксіологічну складову навчального процесу, про цінності**, на яких має зростати сучасна молодь.

Облуду «компартійної ідеології» ми здається, вже подолали. Суспільство і школа поступово скидають з себе сорочку «совковості», «зросійщення», «непорухної дружби

народів», керованих «старшим братом» тощо. Агресія російської федерації в Україну витверезила уми значної кількості українців.

Ми стаємо іншими – розумнішими, досвідченими, самостійними, впевненими в собі і в світові, який «лежить на наших плечах».

Які ж орієнтації ми маємо прийняти в післявоєнному світі і на які з них у першу чергу має орієнтувати школа, освіта загалом?

Перше: майбутня світа має вибудовуватись на аксіології **безумовної самоцінності людини та її життя, безпекового і перспективного майбутнього** у всіх основних вимірах.

Друге: вона має орієнтувати на національні й загальнолюдські пріоритети та цінності.

Третє: Освіта має виховувати людину-інтелектуала, професіонала і лідера, патріота власної держави, здатного до розуміння світу інших людей, до організації співпраці.

Головними пріоритетами освіти мають стати європейські цінності **миролюбства, демократії, незалежності і свободи.**

* * *

На завершення висловлю власну думку щодо **наших стосунків з росіянами.** Сьогодні вони для нас – «рашисти», «урки», «вбивці», «злочинці», які не мають права на існування в людському середовищі.

А що буде далі, скажімо, через десять, двадцять і т. д. років? Героїзм українців переконує нас у нашій прийдешній перемозі. Скоро настане мир. Яким він буде для світу, а особливо для України і Росії? Які стосунки будуть між нашими народами?

Наряд чи скоро зарубцюються рани, нанесені війною. Навряд чи між нами знову зажевіє зірка довіри. Навряд чи обнімемося ми як брати у дружбі та партнери у продуктивній і співпраці.

Повсякденна свідомість у масовому вимірі переконує в тому, що скоріш, ця благодатна мить не настане ніколи. Як прозорливо сказала поетеса Анастасія Дмитрук, «Нікогда мы не будем братьями! Ни по родине, ни по матери...».

Ми – різні народи, у нас різні цінності. Ми рухаємось до вершин демократії і свободи. Вони – йдуть у протилежному напрямі. Але ж цей напрям – безперспективний. Він не має майбутнього! Доля агресора – забуття історії, розпад, асиміляція у більш прогресивний, морально ціннісний етнос.

І все ж... Ніколи не треба відрікатись, а тим паче вибудовувати бар'єри для вияву милосердя і людяності. Переконаний, покарання, яке безсумнівно понесе агресор, має пробудити у людях совість, а ми – прості трудівники земної цивілізації – маємо допомогти покаяним відшукати (здобути, вибороти) свою нову ідентичність, сформувану свою нову, раціонально й морально упорядковану, чуттєво вивірену душу, допомогти стати на ноги.

Я вірю у життєтворчу силу «добра», яке завжди перемагає «зло». Як говорили древні, «*contra spem spero!*» (без надії сподіваюсь!).

Саме в такому ключі має розгортатись оновлена педагогічна освіта, яка має сформувати ефективного вчителя – носія миру і справедливості, демократії і свободи, справжньої, а не показової віри в людину і любові до неї.

Дякую за увагу.